

Кульбіда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів в умовах модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ДЛЯ ВСІХ (ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО І БІЛІНГВАЛЬНОГО ПІДХОДІВ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ)

Світлана Кульбіда,
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу навчання жестової мови
Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка
<https://orcid.org/0000-0002-0194-3495>

Аналізуються особливості, обставини модернізаційних процесів в освітній діяльності закладів спеціальної освіти на основі обґрунтованих наукових здобутків науковців, положень законодавства щодо застосування компетентнісного і білінгвального підходів з використанням української жестової і української мови.

Ключові слова: освітня діяльність, модернізаційні процеси, здобутки науковців, компетентнісний підхід, білінгвальний підхід, заклади спеціальної освіти, положення нормативно-правової бази, українська жести́ва мова.

*Освіта є нашим паспортом у майбутньому,
завтра належить тим, хто готується до цього сьогодні.*

Малкольм Ікс (Malcolm X.)

Сучасне українське суспільство модернізує освітню діяльність з метою інформаційного забезпечення розвитку людини на всіх її етапах до життя в ХХІ столітті, формування конкурентоспроможного громадянина. У Стратегії розвитку Національної Академії Педагогічних Наук України на 2016–2022 роки¹ особливостям і специфіці такого процесу відводиться основна увага, оскільки є ознакою сталого розвитку громадянського суспільства в Україні, демократичності. Зокрема, у засадничих положеннях документу зазначається, що процес модернізації освітньої діяльності «потребує низки зусиль» на різних рівнях і «передбачає розгляд і вирішення взаємопов'язаних проблем», що стосуються:

- забезпечення формування інноваційної людини – людини із інноваційним типом мислення, інноваційною культурою та здатністю до інноваційного типу діяльності, що уможливи́ває перехід України до інноваційного типу прогресу і суспільства знань;

¹ Стратегія розвитку НАПН України на 2016-2022 роки. Режим доступу (<http://naps.gov.ua/ua/press/announcements/942/>)

Культбуда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів мовної модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

- утвердження в освіті принципу дитиноцентризму – максимального наближення навчання і виховання дитини до її сутності, здібностей та врахування її особливостей, що сприятиме максимальному саморозвитку і самореалізації особистості;

- переходу до толерантної педагогіки, суб'єктно-суб'єктних відносин у навчальному процесі, взаємної поваги учня і вчителя, що забезпечать формування самодостатньої особистості, громадянського суспільства в Україні, демократичного розвитку країни;

- здійснення підготовки громадянина України до життя в умовах глобального простору, формування свого роду нової людини, що забезпечить сучасний рівень її діяльності, а також конкурентоспроможність України в європейському і світовому просторі;

- формування сучасної системи цінностей у громадян України, що сприяли б максимальній самореалізації кожного з них, утвердженню національної єдності, найповнішому усвідомленню національних інтересів і їхнього розвитку у співпраці та конкуренції з іншими країнами, включно із захистом незалежності і територіальної цілісності України¹.

Європейський напрям розвитку освіти став головним і принциповим, науковий освітянський загал нині розробляє і реалізує ідею модернізації національної системи освіти, адже саме освіта в будь-якому суспільстві є тією духовною, інтелектуальною та професійно-практичною основою, яка визначає здатність нації до саморозвитку та її цивілізаційну конкурентоспроможність. За влучним висловом Віктора Андрущенка *«людству не відомий інший надійний спосіб трансформації суспільства, як тільки через реформування освіти...»*²

Тому науковий потенціал науково-методологічного і методичного супроводу змін в освіті, в тому числі і для осіб з ООП у вирішенні зазначених проблем спрямовує свої зусилля на:

- розробку і удосконалення нормативно-правової бази організації діяльності закладів спеціальної та інклюзивної освіти в Україні;

- обґрунтування і розробку сучасних підходів щодо змін у змісті, цілях, методах і технологіях навчально-розвиткового процесу;

- якісній підготовці, перепідготовці психолого-педагогічних кадрів та створення гідних умов їхньої професійної діяльності.

² Андрущенко В. (2011). Світанок Європи. Проблема підготовки нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття. Київ, 2011. 1010 с.

Кульбіда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів у мовах модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : *монографія*; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

Ключова роль у виконанні цих завдань покладається і на науковців Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка, зокрема відділу навчання жестової мови – осередку, який розпочав свою діяльність з 2006 року.

Власне з 2000 року і до нині у нашій державі, першій на теренах пострадянських держав) розпочалося вивчення і використання української жестової мови (УЖМ) на різних рівнях — від національно-державного до відомчого – ухвалено низку різноманітних законодавчих та адміністративних документів, програм, концепцій розвитку, підходів, методів навчання і виховання осіб з порушеннями слуху, що стосуються її статусу, ролі, засобу, інструменту технологій, які безпосередньо стосуються впровадження новітніх освітніх механізмів у систему спеціальної та інклюзивної освіти.

Недостатня увага до цієї проблеми в минулому, зростаюча комунікативна активність спільноти глухих, сучасного суспільства, набуття ним глобального і мультикультурного характеру, вимагало суттєвого підвищення культури міжлюдського спілкування з використанням і вивченням жестової мови, а значить – і отримання педагогічних, психологічних, лінгвальних знань про глуху людину, її розвиток, освіту, її мову, що, безумовно, зумовило визначення наукової тематики у різні періоди:

1. Теоретико-методичні засади використання УЖМ у навчанні нечуючих (2006 – 2009 рр.).
2. Педагогічні і лінгвістичні засади реалізації змісту білінгвального навчання учнів з порушеннями слуху (2010 – 2013 рр.).
3. Лінгводидактичне забезпечення вивчення УЖМ різними віковими групами (2014 – 2017 рр.)
4. Теоретико-методичні засади білінгвального навчання глухих і слабочуючих осіб (2018 – 2020 рр.)

Перший період наукової діяльності заклав основи у:

- вивченні зарубіжного і вітчизняного досвіду щодо тлумачення жестової мови, розуміння її ролі для глухих осіб в контексті загальних положень сучасної філософії освіти України щодо врахування ідеї діалогічного розвитку культури, як способу людського спілкування з прагненням взаєморозуміння, інноваційних процесів у освітніх закладах (Н. Адамюк, І. Кобель, С. Кульбіда³, О. Савченко, І. Чепчина, Л. Мамчур, Н. Рідей та ін.) [3, 8, 11, 16, 18, 19, 26, 28];

³ Кульбіда С.В. (2012). Філософські підходи теоретико-методологічної бази спеціальної освіти: джерела розвитку нечуючої особистості. Жестова мова й сучасність: *збірник наукових праць*. Вип. 7. С. 175 – 196. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/1983>

Кульбіда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів до мовної модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

- формування понятійно термінологічного поля сурдопедагогіки, лінгводидактики сурдопедагогічного напрямку, лінгвістики української жестової мови в контексті відповідності сучасним моральним імперативам євростандартів, зокрема, стандартних вимог Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (Н. Адамюк, Н. Зборовська, Н. Іванюшева, Н. Каменська, С. Кульбіда, І.Чепчина та ін. [1-3, 7-9, 11-14, 18, 24, 25, 29, 31, 32];

- розробки методологічного підґрунтя - Проекту Концепції про жестову мову в Україні (2009) [26], Концепції білінгвального навчання (2012) [16] (Н. Адамюк, Є. Грищенко, Н. Зборовська, Н. Іванюшева, Н. Каменська, В. Ковтун, А. Коломоєць, С. Кульбіда, Л. Лещенко, Л. Луценко, В. Стюпкін, К. Ткаченко, І. Чепчина та ін.;

- відчутним поштовхом до об'єктивізації і переосмислення освітніх явищ у системі спеціального навчання глухих і слабкочуючих осіб, зокрема переходу на гуманістичні позиції діяльнісно-орієнтованого, соціокультурного підходів у розумінні здібностей, комунікативних можливостей осіб з порушеннями слуху різного віку, різних закладів, різних моделей комунікації, що супроводжується зміною соціальної ситуації розвитку в освітній сфері, зростанням ролі поваги до нечуючих носіїв мови, як основних замовників освітніх послуг і є однією з найзначущих психолого-педагогічних проблем сучасності спеціальної педагогіки з урахуванням положень спрямованості навчально-виховного процесу на особистісний розвиток учнів з особливими освітніми потребами (Н. Адамюк, І. Кобель, А. Колупаєва, Кульбіда, С. Литовченко, О. Таранченко, І. Чепчина, М. Шеремет та ін.) [2, 3, 9, 15, 20-25, 30];

- розробкою і обґрунтуванням білінгвального, компетентнісного підходів до вивчення не лише предмету «УЖМ», а й інших предметів із залученням психолого-педагогічних кадрів, які володіють достатнім рівнем жестомовної-комунікативної компетентності, в тому числі і носіїв мови (Н. Адамюк, Н. Зборовська, Н. Іванюшева, С. Кульбіда, І. Чепчина та ін.).

Окреслені засадничі положення у порівняльному аспекті цивілізаційного контексту дали змогу розглядати УЖМ у новому лінгвальному статусі – як мови, а не форми мовлення словесної мови, соціокультурному і соціально-особистісному ракурсі концепції глухоти, засобу навчання, а не лише спілкування у навчально-виховному процесі учнів з порушеннями слуху, нового предмету «УЖМ» з підготовчого класу у спеціальних закладах з розробкою програмно-методичного забезпечення, його введення до варіативної складової Типових навчальних планів для дітей глухих та зі зниженим слухом 2009-2010 навчального року, з 2013 року навчальний предмет «УЖМ» став компонентом інваріантної складової, Державного стандарту спеціальної початкової освіти,

Культбуда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів мовної модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : *монографія*; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

зокрема розділ «Мови і література» УЖМ представлена у якості мови навчання – першої мови і у якості мови оволодіння – другої мови [1].

Поступовий процес оновлення нормативно-правової бази на основі процесу аргументування статусу, сфери визнання, застосування УЖМ не лише, як засобу спілкування, а й засобу навчання, відбувається, про що свідчать положення Закону про основи соціальної захищеності, зокрема Стаття 23:

«Жестова мова як мова осіб з вадами слуху є засобом спілкування та навчання і захищається державою.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування:

- сприяють поширенню жестової мови та заохоченню мовної самобутності осіб з вадами слуху;

- гарантують збереження, вивчення і всебічний розвиток жестової мови, її використання як засобу виховання, навчання, викладання, спілкування і творчості;

- забезпечують можливість комунікації осіб з інвалідністю з вадами слуху в органах, установах та закладах соціального захисту населення, правоохоронних органах, органах пожежної безпеки, аварійно-рятувальних службах, закладах охорони здоров'я, навчальних закладах тощо;

- сприяють наданню послуг перекладачів жестової мови громадянам України з вадами слуху, які користуються жестовою мовою;

- створюють умови для наукового вивчення жестової мови;

- сприяють використанню жестової мови в офіційних відносинах.

Телерадіоорганізації (незалежно від форми власності та відомчого підпорядкування) забезпечують субтитрування або переклад на жестову мову офіційних повідомлень, кіно-, відеофільмів, передач і програм у порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України»⁴.

Закон «Про освіту» (2017), представив наступні ініціативи:

- Стаття 7, яка гарантує особам з порушенням слуху право на навчання жестовою мовою та на вивчення української жестової мови [10. С. 3];

- Стаття 12, що проголошує формування ключових компетенцій, як і вільним володінням державною мовою, так і здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) [10. С. 4], Пункт 5 звертає увагу на здобуття особами з особливими освітніми потребами початкової освіти з іншого віку, а тривалість здобуття ними «початкової та базової середньої освіти може бути подовжена з доповненням освітньої програми корекційно-розвитковим складником» [10. С. 5].

Особливості здобуття такими особами повної загальної середньої освіти визначаються спеціальним законом.

Культбiда С.В. (2020). Освітнiй простiр для всiх (застосування компетентнiсного i бiлiнгвального пiдходiв у мовних модернiзацiї освiтньої дiяльностi). Стратегiя пiслядипломної освiти для сталого розвитку : *монографiя*; за ред. Н.М. Рiдей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене i перероблене, 229-256. Киiв: Вид-во НПУ iменi М.П. Драгоманова, 2020.

До прийняття цих двох важливих законiв деякi змiни були внесенi i у спiльнi нормативнi акти Мiнiстерства освiти i науки України та Мiнiстерства охорони здоров'я України (2016), що безпосередньо стосуються забезпечення певних спеціальних умов, як дотримання прав «глухими та особами з порушеннями слуху», пiд час проходження зовнiшнього незалежного оцiнювання, а саме:

а) присутнiсть перекладача жестової мови (перекладача-дактилолога) в аудиторiї, де вiдбувається зовнiшне незалежне оцiнювання; надання додаткового часу (до 30 хв.) для виконання сертифiкацiйної роботи (0101 – код умови);

б) виконання сертифiкацiйної роботи за одним iз перших столiв аудиторiї (0102);

в) надання перед початком проведення зовнiшнього незалежного оцiнювання в аудиторiї тексту промови iнструктора (0103 – код умови);

г) надання можливостi використання слухового апарата, iмплантату (0104 – код умови);

д) надання в письмовiй (друкованiй) формi озвучених текстiв до завдань сертифiкацiйної роботи, що спрямованi на перевiрку сформованостi вмiнь i навичок, необхідних для розумiння мови на слух (аудiювання) (0105)⁵.

Позитивним моментом iнновацiйних напрацювань є окреми аспекти, що зазначено у Положеннi про спеціальну школу, представленою КМ України у 2019 році [27. С.1]. У документi зазначається, що:

а) створюються спеціальнi *школи для дiтей з порушеннями слуху*,

б) пункт 47 уточнює особливостi корекцiйно-розвиткової роботи, яка спрямовується «на максимальне збереження та розвиток залишкового слуху, формування вимови, розвиток усного мовлення дiтей iз спостереженням за динамiкою розвитку iх слухової функцiї, *компенсаторний розвиток з використанням української жестової мови, бiлiнгвального пiдходу до якiсного засвоєння навчального матерiалу з усiх навчальних предметiв (дисциплiн)*» [27. С.2].

⁴Закон України «Про основи соцiальної захищеностi осiб з iнвалiднiстю в Україні» № 2249-VIII вiд 19.12.2017. Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

⁵Перелiк особливих (спеціальних) умов, що створюються для осiб з особливими освiтнiми потребами в пунктах проведення зовнiшнього незалежного оцiнювання. Наказ Мiнiстерства освiти i науки України, Мiнiстерства охорони здоров'я України вiд 29.08.2016 № 1027/900. Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1708-16>

Культбуда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів до мовної модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : *монографія*; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

в) пункт 57 акцентує увагу на створенні відділення корекційно-розвиткової роботи, що має у своєму складі серед інших кабінетів і *кабінет української жестової мови* [27. С. 3].

Серед прийнятих останнім часом (2019) варто згадати Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»⁶, де у двох статтях представлений статус УЖМ та мовні права жестомовних осіб, зокрема чотири пункти Статті 4:

1. Українська жестова мова є мовою спільноти жестомовних осіб.

2. Українська жестова мова - природна візуально-жестова мовна система з власною лексико-граматичною структурою, що сформувалася еволюційним шляхом і використовується як основний або один з основних засобів спілкування жестомовних осіб, які постійно проживають або впродовж тривалого часу проживали на території України.

3. В Україні кожному гарантується право вільно використовувати українську жестову мову в суспільному житті, вивчати та підтримувати її, а також навчатися українською жестовою мовою.

4. Жодне з положень цього Закону не може тлумачитися як таке, що спрямоване на звуження сфери використання української жестової мови.

А також пункт 7 Статті 20: «Для забезпечення права на доступ до інформації особами, що з вадами слуху, телерадіоорганізації забезпечують переклад на українську жестову мову та/чи субтитрування офіційних повідомлень, у тому числі виступів вищих посадових осіб держави, та інформації про надзвичайні ситуації (попередження та ризик їх виникнення), що становлять загрозу життю та здоров'ю громадян України, а також кіно-, відеофільмів, передач і програм з урахуванням вимог, встановлених Кабінетом Міністрів України. Частка загального обсягу телевізійного добового мовлення, що має бути адаптована для сприйняття особами з вадами слуху шляхом перекладу на українську жестову мову та/чи субтитрування, визначається Законом про телебачення та радіомовлення»⁶.

Варто зазначити, що з 2016 року ЦП УТОГ ініціювало розробку «закону про українську жестову мову». Наразі є проєкт такого закону, розроблений з урахуванням рекомендацій Комітету ООН з прав осіб з інвалідністю»⁷ (Кривко,

⁶Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 26.04.2019 р.

⁷Кривко Т. (2019). В Україні не вистачає перекладачів з жестової мови для глухих людей – представниця Українського товариства глухих. Режим доступу <https://invak.info/zakony-i-prava>

Культбуда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів у мовах модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

2019), окрім того захищено низку дисертацій, присвячених питанням вивчення і застосування УЖМ⁸

Модернізаційні процеси відзеркалюють нові інновації білінгвального навчання (БН), жестомовної комунікативної компетенції (ЖКК) - обґрунтованого методологічного підґрунтя компетентнісного і білінгвального підходів в освіті глухих (переосмислення його ключових стратегічних і тактичних позицій, оновлення змісту навчального процесу з розробкою програмно-методичного забезпечення, підручникотворення та ін.), що стало надбанням третьої наукової теми.

Поступове упровадження таких інновацій стає предметом системної та цілеспрямованої діяльності, а самі нововведення виступають як провідний фактор розвитку освіти. Тенденція до розширення автономії веде до змін традиційної схеми «реформи системи освіти»⁹

БН обумовлює не лише переосмислення світоглядних інтенцій освітньої стратегії у навчанні глухих, а й методологію освітянської діяльності, яка б передбачала переструктурування змісту навчального процесу, реорганізацію його основних засад, відповідної розробки нових програм, методик, технологій навчання. Сьогодні висувається вимога не просто транслювати інформацію, а навчити узагальненим, засобам комунікативної діяльності у двох контактуючих мовах, а й мисленню на цих мовах. Необхідно докорінно змінювати принципи побудови навчальних предметів, щоб їх засвоєння було, одночасно, й формуванням здатності до творчого мислення. Освіта передбачає роботу людини, спрямовану на саму себе. Шлях у світ є, водночас, і шляхом до себе, відкриттям себе («розуміння» власної природи, мовних можливостей, здібностей, відтворення нових сил, здібностей, відчуттів, переживань). Цей творчий акт має завершуватись переструктуруванням наявного і потенційного досвіду учня як особистості у першій і другій мовах. Системна, універсальна освіта покликана розвивати у цілісності всі здібності учня у відображенні

⁸Kulbida S. (2017). The Steps Ukrainian science in the Study and popularization the Ukrainian Sign Language. Issues of upbringing and teaching in the context of modern conditions of objective complication of the person's social adaptation processes. Peer-reviewed materials digest (collective monograph) published following the results of the CXXXVIII International Research and Practice Conference and I stage of the Championship in Psychology and Educational sciences (London, February 9 - February 15, 2017). S. 26 - 28. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/706729/>

⁹Корсак К. Освіта, суспільство, людина в XXI столітті: інтегрально-філософський аналіз. *Монографія*. Київ-Ніжин, 2004. 221 с. Korsak K. Osvita, suspilstvo, liudyna v XXI stolitti: integralno-filosofski analiz (Education, society, people in the XXI century: the integral-philosophical analysis), Monograph. Kyiv, Nizhyn, 2004. 221 p. [in Ukrainian]

Кульбіда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів мовної модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : *монографія*; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

реального – емоційного, образного, чуттєвого, ритмічного і мовнооформленого.

Імперативом такої освіти є забезпечення свободи саморозвитку людини і суспільства у їхній гармонії інформаційного доступу. Саме тому спрямування модернізаційного поступу в реконструкції змісту освітнього процесу для глухих загалом має стати перехід від школи знань¹⁰ до школи розуміння, школи компетенцій.

Як тут не згадати: В. Гете *«Чого я не розумію, тим я не володію!»*, А. Ейнштейна *«Ми багато знаємо, але мало розуміємо»*.

Власне розуміння є однією важливою, фундаментальною потребою будь-якої людини, в тому числі і з порушеннями слуху. Розуміння є категорією, що презентує здатність мислення людини. Тому, розуміння – це здатність мислити на рівні розуму, здатність не стільки сприймати і переробляти інформацію, скільки шукати і знаходити зміст цієї інформації, пов'язувати її зі змістом подій минулого, теперішнього і майбутнього, робити усе це надбанням індивідуального й колективного досвіду. Основою розуміння є діалог учня і й наставника, діалог допитливої думки учня з текстом, діалог теорії і практики, діалог мов – УМ і УЖМ, діалог двох культур – чуючих і глухих. Установка на діалог має стати усвідомленою стратегією і тактикою педагогічного пошуку і повсякденної педагогічної діяльності.

Тому декларування у національній системі освіти усвідомлення ролі і значущості УЖМ поряд зі словесною мовою – українською (білінгвізм), стає не лише ключовим елементом у розумінні стратегії освітнього поступу для глухих, а й інструментом «здатності мислити двома мовами, здатність не стільки сприймати і переробляти інформацію, скільки шукати і знаходити зміст цієї інформації двома мовами, пов'язувати засвоєну інформацію зі змістом подій минулого, теперішнього і майбутнього, робити усе це надбанням індивідуального й колективного досвіду» (Н. Іванюшева, С. Кульбіда, 2019).

Палітра доробку вітчизняних науковців, які працюють над різними аспектами білінгвізму (українська жестова мова і українська мова) в руслі сурдопедагогіки, сурдопсихології, лінгводидактики сурдопедагогічного напрямку, методики УЖМ, методики УМ, методики іноземної мови є досить широкою і різноплановою та ґрунтується на узагальненому передовому світовому досвіді розвинених країн. Її характеризують дослідження з 2006 року Наталії Адамюк, Ольги Бурлаки, Галини Воробель, Олени Дробот, Наталії

¹⁰ Іванюшева Н.В. (2014). Мы слепы к языку глухих. Интервью С. Резника еженедельнику «2000», раздел «Уикенд» 16.05.2014 года. С. 4-5.

Кульбіда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів у мовах модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : *монографія*; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

Зборовської, Тетяни Єжової, Наталії Іванюшевої, Дарії Капелюх, Володимира Ковтуна, Світлани Кульбіди, Любов Луценко, Лесі Лещенко, Катерини Ткаченко, Ірини Чепчини, Ольги Щуцької, Яценко та ін., які широко висвітлюються і представляються на різноманітних міжнародних, всеукраїнських, обласних заходах.

Засади лінгводидактики сурдопедагогічного напрямку¹⁰ осмислюють, описують структуру мовної особистості глухого учня як компетентного мовця, обґрунтовують умови і закономірності її розвитку як бажаного результату у процесі викладання чи вивчення мови (мов), визначають принципи, розкривають орієнтовні характеристики рівнів опанування жестомовних комунікативних компетенцій у різних моделях двомовного навчання, надають орієнтовні стратегії в отриманні компетентнісного досвіду двох спільнот і двох культур. З іншого боку, лінгводидактика вивчає проблеми, що стосуються аналізу, моделювання процесів оволодіння мовою і управління цими процесами. Для фахівців, що опікуються дидактичними питаннями, спроможність до мовленнєвого спілкування мовою (мовами) виступає в якості стратегічної мети навчання, а предметом конкретної методики є процес передачі і засвоєння (вивчення) здібності до спілкування на мові, яка вивчається, з урахуванням конкретних умов навчання.

У зв'язку з цим, звертаючи увагу на дефініцію «білінгвізм» (жестова – словесна) варто розуміти її з різних точок зору – лінгвальної, соціолінгвальної, психологічної.

Перша стосується застосуванням двох мов, як знакових комунікативних систем, що перебувають у контакті, жодним чином не відмежовані одна від одної.

Друга оперує даними про спільноту глухих, які об'єднані не лише соціокультурними особливостями, правами, а й жестовою мовою, яка для них (носіїв мови) має особливий статус.

Третя стосується різних типів білінгвізму (за ознаками відмінності: часу втрати слуху, ступеня збереження слухового сприймання і звукопроведення, мовного середовища родин та ін.): жестово-словесний, словесно-жестовий.

Концепція білінгвального навчання відповідно до сучасних здобутків теорії та практики досліджень обґрунтовує актуальність впровадження двомовного навчання нечуючих в Україні як методу підвищення якості навчання й

¹⁰ Кульбіда С.В. (2019). Лінгводидактичні засади вивчення української жестової мови: *монографія*. Київ: Інтерсервіс, 2019. 238 с.

змінює формат: Шрифт: не напівжирний, не курсив, Колір шрифту: Інший колір(RGB(13;13;13))

змінює формат: Шрифт: не курсив, Колір шрифту: Інший колір(RGB(13;13;13)), не закреслений

змінює формат: Колір шрифту: Інший колір(RGB(13;13;13)), не закреслений

змінює формат: Шрифт: не напівжирний, не курсив, Колір шрифту: Інший колір(RGB(13;13;13)), не закреслений

змінює формат: Шрифт: не напівжирний, не курсив, Колір шрифту: Інший колір(RGB(13;13;13)), не закреслений

змінює формат: Колір шрифту: Інший колір(RGB(13;13;13)), не закреслений

Культба С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів мовної модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

конкурентноздатності глухих й слабочуючих осіб на тлі сучасних соціально-економічних взаємин, визначає мету та завдання білінгвального (українського жесто-словесного чи словесно-жестового) навчання нечуючих в Україні, виокремлює передумови впровадження білінгвального навчання в сучасну систему спеціального навчання осіб з порушеннями слуху, пропонує механізм реалізації мовного компоненту у зміст освітньої діяльності з урахуванням української жестової мови як рідної, другої та іноземної [16. С.1].

Інноваційний поступ запровадження білінгвального підходу поряд компетентнісним є важливим і з точки зору забезпечення рівних освітніх умов, створенні умов для учнів з порушеннями слуху з різними компетенціями у першій, другій мовах навчання, і у підтримці поступового розвитку навичок грамотності та використання можливості зростати разом з чуючими ровесниками. Застосування білінгвального підходу до якісного засвоєння навчального матеріалу з усіх навчальних предметів (дисциплін) при ефективному викладанні має вагомий потенціал у досягненні глухими учнями поступових рівнів жестомовної комунікативної компетенції (ЖКК), одночасно підвищуючи соціокультурну складову.

Сьогодні існує широкий спектр переваг вивчення двох мов. І стосується таке положення не стільки кількістю застосовуваних мов при формуванні ключових компетенцій мовами, а забезпеченням якісних навичок:

- доцільності послідовного опанування першою і другою мовами, що пов'язано зі станом слухової функції, родинним інформаційним середовищем, процесами домінування зручної комунікації, легкістю володіння нею особою;

- яким чином варто розвивати ці компетенції особливо у:

а) перші п'ять років (критичний період) з метою своєчасності з урахуванням сенситивних періодів, можливостей, потреб, здібностей дитини з порушеннями слуху;

б) наступні періоди після 5 років з урахуванням компенсаторних можливостей, потреб, здібностей особи з порушеннями слуху.

Особливості продуктивного білінгвізму із використанням УЖМ

Стан слухової функції особи	Родинне інформаційне середовище	Перша мова	Друга мова (форми мовлення)	
			Критичний період	Після критичного періоду
Глуха	глухих	УЖМ	УМ (писемне, дактильне)	УМ (писемне, дактильне)
Глуха	Глухих і	УЖМ	УМ (писемне,	УМ (писемне,

Культбiда С.В. (2020). Освітнiй простiр для всiх (застосування компетентнiсного i бiлiнгвального пiдходiв у мовах модернiзацiї освiтньої дiяльностi). Стратегiя пiслядипломної освiти для сталого розвитку : монографiя; за ред. Н.М. Рiдей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене i перероблене, 229-256. Киiв: Вид-во НПУ iменi М.П. Драгоманова, 2020.

	слабкочуючих		дактильне, КЖм)	дактильне)
Глуха	слабкочуючих	УЖМ	УМ (писемне, дактильне, КЖм)	УМ (писемне, дактильне, КЖм)
Глуха	чуючі	УЖМ	УМ (писемне, дактильне, КЖм)	УМ (писемне, дактильне, КЖм)
Слабко чуюча	глухих, гл i сл.	УЖМ	УМ (усне, писемне, дактильне, КЖм)	УМ (писемне, дактильне, КЖм)
Слабко чуюча	чуючих	УМ (усне, писемне)	УЖМ	УЖМ
Пiзноог лухла	чуючих	УМ (усне, писемне)	-	КЖм
Чуюча	глухих	УЖМ	УМ	УМ
Чуюча	чуючих	УМ	-	УЖМ

Розширений репертуар у двох мовах буде вдосконалювати необхідні поступові рівні компетенції, які є не обов'язково однаковими для окремих категорій осіб. Надзвичайно важливою є роль родинного інформаційного середовища у здійсненні розвивальних впливів на дитину. Роль батьків є значущою для збільшення обсягу, якості, інтенсивності взаємодії з дитиною. Пріоритети ефективного розвитку першої і другої мов, організації комунікативної діяльності мають надавати батькам сурдопедагоги, а не логопеди. Це стосується більшою мірою дітей із чуючих родин, які формально задіяні у комунікативні процеси, набувають окремих звуконаслідувальних навичок, відстають в опануванні форм комунікації порівняно зі своїми чуючими ровесниками і ровесниками з родин глухих батьків.

Розроблений і впроваджений потенційний актив є частиною соціального, мовленнєвого, мовного, культурного досвіду кожного учня з порушеннями слуху і базою для розвитку подальших компетенцій при здобутті поступових рівнів освіти.

Освітня мета у кожному ступені навчання має враховувати рівні набутих компетенцій і на цій основі вибудовувати подальше просування учня в зону майбутнього розвитку при вивченні кожної навчальної дисципліни. Під час

Культбiда С.В. (2020). Освітнiй простiр для всiх (застосування компетентнiсного i бiлiнгвального пiдходiв у мовах модернiзацiї освiтньої дiяльностi). Стратегiя пiслядипломної освiти для сталого розвитку : монографiя; за ред. Н.М. Рiдей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене i перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ iменi М.П. Драгоманова, 2020.

освітнього просування відбувається удосконалення ЖКК, формуванням iндивiдуального мовного тезауруса та iнтелекту у двох мовах, iндивiдуальних мовних стратегiй опанування мовами. Пiд рiвнем iндивiдуального мовного тезауруса розумiємо наявнiсть рiзноманiтних елементiв i ознак мовного iнформацiйно-освітнього простору конкретної людини. В основi iндивiдуального мовного тезауруса – словеснi та жестовi мови, що є провiдними ознаками мовного iнформацiйно-освітнього простору (Андрущенко, Скубашевська, 2012) [4].

Рiвень iндивiдуального мовного iнтелекту припускає здатнiсть конкретної людини використовувати особовий мовний тезаурус (жестiвник-словник) для iндивiдуального вирiшення рiзноманiтних вербальних i невербальних ситуативних завдань (вiд репродуктивного осмислення до творчого пошуку), а також для нейтралiзацiї деструктивних явищ зовнiшнього середовища. Iндивiдуальна мовна стратегiя має на увазi здатнiсть особи використовувати у всiй повнотi свiй мовний iнтелект (перш за все, мовнi стратегiї поведiнки) для конструктивного аналізу рiзноманiтних комунiкативних тактик поведiнки, а також для усвiдомлення своєї iндивiдуальностi, своєї неповторностi та унiкальностi, своєї iдентифiкацiї за допомогою мови(мов). Iндивiдуальний мовний жестiвник-словник сприяє актуалiзацiї вольового акту дiяльностi як такий. Рiвень *iндивiдуального мовного простору* розумiється як здатнiсть людини вiльно встановлювати зв'язки i вiдносини з iншими особовими мовними просторами вiдповiдно до духовно-етичних цiнностей моральних i етичних норм мовної поведiнки, а також з напрацьованим досвiдом спiлкування в соцiокультурних просторах, освоєних особою з порушеннями слуху.

Таким чином, серед таких обов'язкових компетенцiй провiдну роль починають вiдiгравати тi, що позицiонують УЖМ як обов'язкову складову лiнгвальних i соцiокультурних досягнень суспiльства толерантностi, виваженостi, гуманiстичностi, а також досягнень поступового суспiльного поступу, якi пов'язуються з гуманiтарним, iнформацiйним й iнтелектуальним розвитком глухих у навчально-виховному процесi спецiальних та iнклюзивних закладiв загальної середньої освiти.

Надзвичайно важливим i своєчасним питанням є стратегiчна й тактична переорiєнтацiя концептуальної й змiстової сторiн двомовностi (УЖМ i УМ) з урахуванням сучасних аспектiв компетенцiй, серед яких ЖКК — є значущою, що, безумовно, є актуальним i затребуваним у практицi сучасних спецiальних закладiв загальної середньої освiти глухих осiб*.

На наш погляд, доречно проiлюструвати окремий аспект формування ЖКК на прикладi лiнгводидактичної моделi “Розвиток дiалогiчного мовлення” за:

Кульбіда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів у мовах модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

- першим напрямом (1 - 3. Опанування діалогічними репліками, розуміння соціальних ролей і застосування у формах спілкування, продукування діалогічних текстів за темами);

- другим напрямом (4 - 7. Удосконалення навичок самовираження під час комунікації, де учні застосовуватимуть УЖМ для самовираження, розвитку найточнішого висловлення своєї точки зору і позицій для кращого взаєморозуміння і розвитку позитивних навичок у спілкуванні);

- третім напрямом (8 — 10. Вміння опанувати мовленнєвий і поведінковий етикет, ділитись своїм досвідом, обмінюватись думками) з конкретними вміннями, навичками з: дошкілля, першого по дванадцятий клас¹⁰.

Дошкілля

1. Розвиток діалогічних реплік.

Вміння за зразком наставника і самостійно вітатися, прощатися, звертатися і відповідати на них. Вміння накопичувати особистий досвід відповідними репліками.

2. Розуміння соціальних ролей і застосування у формах спілкування.

Активний обмін прикладами вживання реплік у стосунках “дитина — дитина” у середовищі “родина” за часом “тут і зараз”.

3. Продукування діалогічних текстів за темами.

Вміння сприймати діалогічні тексти з опорою на природні ситуації, малюнки, серію (2-4) картин, у яких яскраво відображено ситуацію для продукування діалогу. Вміння брати участь, повторювати, переказувати, емоційно реагувати “Я вдома”, “Мої іграшки”, “Що я вмю робити гарно”, “Хочу знати ...”, “Чарівна паличка” та ін.

Інсценізації: “Знайомство”, “Зустріч друзів”, “У лікаря”, “В магазині” та ін.

4. Розвиток комунікативних здібностей.

Вміння описувати свою іграшку, малюнок за зразком, переказувати казку, ситуацію, оповідання. Вміння розповідати про свою творчість і творчість інших.

5. Редагування.

Висловлення нерозуміння.

6. Удосконалення майстерності.

Виконання відомих жестів для висловлення ідеї/ідей.

7. Удосконалення презентаційності.

Використання візуальних засобів і жестів з метою висловлення ідей, почуттів і інформації.

¹⁰ Кульбіда С.В. (2019). Лінгводидактичні засади вивчення української жестової мови: монографія. Київ: Інтерсервіс, 2019. 238 с.

Культбуда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів у мовних модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

8. Обмін думками і інформацією.

Використання ілюстрацій і інших матеріалів для обміну інформацією, враженнями.

9. Ефективна комунікація.

Знання порад якісного спілкування. Вміння висловлювати і представляти ідеї за допомогою різних засобів комунікації і форм.

10. Активна участь і спостереження.

Активна увага і спостереження; взаємодія з іншими членами родини, ровесниками; утримання від перебивання співрозмовника.

Перший клас

1. Розвиток діалогічних реплік.

Вміння самостійно вітатися, прощатися, звертатися і відповідати на них. Вміння за зразком наставника висловлювати прохання, вибачення, погодження, незгоду і відповідати на них. Вміння накопичувати особистий досвід відповідними репліками.

2. Розуміння соціальних ролей і застосування у формах спілкування.

Активний обмін прикладами вживання реплік у стосунках “дитина — дитина”, “дитина — доросла людина” у середовищі “родина”, “клас” за часом “тут і зараз”.

3. Продуктування діалогічних текстів за темами.

Вміння сприймати діалогічні тексти з опорою на природні уявні ситуації, малюнки, серію (3-4) картин, у яких яскраво відображено зміст для продуктування діалогу. Вміння брати участь, повторювати, переказувати. Вміння увійти в ситуацію спілкування, визначити тему, учасників діалогу “Я вчуся”, “Мої товариші”, “Я мрію ...”, “Чому я хвилююся”, “Правила поведінки у закладі” та ін.

4. Розвиток комунікативних здібностей.

Вміння описувати і порівнювати іграшки, предмети, малюнки; розповідати про випадок, що запам'ятався, вживаючи базові, загальноприйняті вирази.

5. Редагування.

Поставлення базових запитань з метою з'ясування змісту.

6. Удосконалення майстерності.

Виконання відомих жестів або простих речень з метою висловлювання ідей.

7. Удосконалення презентаційності.

Використання відомих жестів одночасно з візуальними засобами з метою висловлення ідей, почуттів і інформації.

Кульбіда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів у мовах модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : *монографія*; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

8. Обмін думками і інформацією.

Вміння обмінюватись інформацією у вигляді короткої презентації в рамках знайомого товариства; використання ілюстрацій, інших матеріалів для супроводу презентацій.

9. Ефективна комунікація.

Вміння обмінюватись інформацією і ідеями в групі. Вміння володіння усмішкою при спілкуванні.

10. Активна участь і спостереження.

Активна увага і спостереження; взаємодія з іншими членами аудиторії, коли це доречно; утримання від перебивання співрозмовника.

Другий клас

1. Розвиток діалогічних реплік.

Вміння застосовувати діалогічні репліки і відповідати на них за заданою темою. Вміння накопичувати особистий досвід відповідними репліками

2. Розуміння соціальних ролей і застосування у формах спілкування.

Активний обмін прикладами вживання реплік у стосунках “дитина — дитина”, “дитина — доросла людина (близька, чужа)” у середовищі “родина”, “клас”, “вулиця”. Теперішній і минулий час (за зразком). Гра, бесіда.

3. Продуктування діалогічних текстів за темами.

Вміння продукувати висловлення учасника діалогу, розрізняти адресата і адресанта, мету і тему спілкування. Вміння застосовувати доречні діалогічні репліки та виражати власне ставлення до них “правила поведінки на вулиці”, “Мої батьки”, “Мої обов'язки вдома”, “Я — українець”, “Улюблена казка” та ін.

4. Розвиток комунікативних здібностей.

Вміння розповідати про особисті враження, вживаючи загальноприйняті вирази.

5. Редагування.

Вміння спрощено подати ідею.

6. Удосконалення майстерності.

Експериментування з жестами і шаблонами речень за допомогою наставника.

7. Удосконалення презентаційності.

Поєднання ілюстрацій і простих композицій жестів з метою висловлення ідей, почуттів та інформації.

8. Обмін думками і інформацією.

Вміння обмінюватись інформацією і ідеями відповідної тематики в межах знайомої аудиторії; вміння пояснювати інформацію, відповідаючи на головні запитання.

Культбуда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів мовної модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

9. Ефективна комунікація.

Вміння ефективно представляти інформацію, вміння володіти виразом обличчя.

10. Активна участь і спостереження.

Демонстрація уважного ставлення до аудиторії; вміння приділяти увагу іншим членам аудиторії, коли це доречно; утримання від перебування співрозмовника.

Третій клас

1. Розвиток діалогічних реплік.

Вміння за зразком наставника вітатися (у різний час), висловити привітання, побажання, схвалення, співчуття та відповідати на них. Вміння накопичувати особистий досвід відповідними репліками.

2. Розуміння соціальних ролей і застосування у формах спілкування.

Активний обмін прикладами вживання реплік у стосунках “дитина — дитина”, “дитина — доросла людина (близька, чужа)” у середовищі “родина”, “клас”, “вулиця” та ін. Теперішній і минулий час. Гра, бесіда, класна година.

3. Продукування діалогічних текстів за темами.

Вміння у діалозі досягти мети і комунікативного ефекту. Спілкуватися у відповідній послідовності, виділяти початок, середину і завершення діалогу “Я — син (права і обов'язки)”, “Мої найкращі друзі”, “Чому я серджуся”, “Хочу знати більше про...”, “У мене є комп'ютер”, “Правила роботи з комп'ютером” та ін.

4. Розвиток комунікативних здібностей.

Розповідь про свої особисті досягнення, заохочення максимальної мовленнєвої активності.

5. Редагування.

Критична оцінка своїх особистих ідей з метою поступки новим ідеям і інформації.

6. Удосконалення майстерності.

Експериментування з жестами і простими шаблонами речень.

7. Удосконалення презентаційності.

Поєднання ілюстрацій і композицій жестів з метою висловлення ідей, почуттів та інформації.

8. Обмін думками і інформацією.

Вміння обмінюватись інформацією і ідеями відповідної тематики в межах знайомої аудиторії; вміння пояснювати інформацію, відповідаючи на запитання.

9. Ефективна комунікація.

Культбуда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів у мовних модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

Розуміння виразу обличчя співбесідника для ефективної комунікації. Вміння представляти інформацію, ідеї у найвідповіднішій формі.

10. Активна участь і спостереження.

Демонстрація відповідних навичок поведінки в аудиторії; вміння приділяти увагу іншим членам аудиторії, коли це доречно; утримання від перебивання співрозмовника.

Четвертий клас

1. Продукування діалогічних висловлювань.

Вміння будувати діалогічні репліки, які виражають: бажання, пропозицію, вибачення, схвалення, осуд, телефонні смс, емоційно реагувати на них та відповідати відповідними репліками з використанням звертань. Вміння редагувати (коригувати) невідповідність реплік тощо.

2. Розуміння соціальних ролей і застосування у формах спілкування.

Активний обмін прикладами вживання реплік у стосунках “я — товариш”, “я — батьки” у середовищі закладу, поза закладом. Вживати фрази мовленнєвого етикету відповідно до ситуації спілкування під час створення висловлювань. Бесіда, інсценівка, рольова гра, диспут, класна година, мозковий штурм.

3. Продукування діалогічних текстів за темами.

Накопичення вмінь спілкуватися на засадах рівності, гуманізму, толерантності, виваженості, з використанням шанобливого звертання; формування культури поведінки під час ведення спілкування. “Мій вільний час”, “Мої почуття при розлуці з рідними”, “Якби я був ...”, “Взаємини в родині”, “Світ навколо мене”, “Твій однокласник — твій друг”.

4. Розвиток комунікативних здібностей.

Вміння розповідати про себе, про свою творчість - різними способами - і отримувати відгук.

5. Редагування.

Огляд матеріалу з метою зосередження уваги на основній темі, головних ідеях у представленій інформації.

6. Застосовування стилю і темпу мовлення, удосконалення майстерності.

Чіткий і послідовний показ слів, дактилем з відомими жестами. Вміння вибирати серед ряду жестів (слів) найбільш вдалий; вживання шаблонів у простому реченні з метою передачі ідей і інформації.

7. Удосконалення презентаційності.

Вміння підготувати цікаві творчі візуальні композиції жестовою мовою за участю аудиторії.

8. Обмін думками і інформацією.

Культбуда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів у мовній модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : *монографія*; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

Вміння подавати інформацію і ідеї відповідної тематики з метою встановлення контакту із знайомою аудиторією, користуючись затвердженим планом; вміння використовувати допоміжні засоби для підсилення ефекту презентації.

9. Ефективна комунікація.

Уміння бачити (слухати) і не перебивати. Вміння описати і пояснити інформацію і ідеї певній аудиторії; підбір і використання відповідних акцентів / виділень.

10. Активна участь і спостереження.

Демонстрація належної поведінки в аудиторії.

П'ятий клас

1. Продуктування діалогічних висловлювань.

Вміння будувати діалогічні репліки, які виражають: наприклад, вітання (різновиди — традиційні і урочисті) та ін., доповнення реплік звертаннями відповідно до теми

2. Розуміння соціальних ролей і застосування у формах спілкування.

Активний обмін прикладами вживання реплік у стосунках “я — товариш”, “я — батьки” у середовищі закладу, поза закладом. Бесіда, диспут, класна година, мозковий штурм.

3. Продуктування діалогічних текстів за темами.

Формування навичок і культури спілкування під час вирішення пізнавальних завдань. “Хто я в моїй родині”, “Обов'язки членів родини”, “Я і мої друзі”, “Етика смс-повідомлення”, “Світ жорстокий, світ доброзичливий”, “Якщо прийде чарівник...”.

4. Розвиток комунікативних здібностей.

Розповідь про себе і свою творчість різними способами, а також вміння надавати моральну підтримку і висловлювати позитивне ставлення до своїх ровесників, враховуючи встановлені критерії.

5. Редагування.

Переробка матеріалу з метою підвищення його цікавості і привабливості, а також з метою перевірки послідовності змісту.

6. Застосування стилю і темпу мовлення, удосконалення майстерності.

Вміння чітко виконувати показ добре відомих і мало відомих жестів, зберігаючи при цьому розмірений темп і ритм. Вміння застосовувати описову/лексичну лексику, а також шаблонні речення — для пояснення змісту і пояснення своєї думки.

7. Удосконалення презентаційності.

Вміння організувати жестомовні і візуальні композиції за участю аудиторії.

Культбуда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів мовної модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

8. Обмін думками і інформацією.

Вміння підготувати і обмінятися інформацією відповідної тематики, використовуючи допоміжні засоби з метою спілкування з інформування в рамках знайомої аудиторії.

9. Ефективна комунікація.

Вміння зацікавити співрозмовника (співрозмовників). Вміння використовувати жести і вирази обличчя з метою полегшення сприймання презентації, використання акцентів / виділень і чіткого ритму (розстановка акцентів, пауз тощо), і вміння організувати простір для презентації з метою привернення уваги.

10. Активна участь і спостереження.

Виявлення поваги до доповідача, уважності до сприйнятого.

Шостий клас

1. Продукування діалогічних висловлювань.

Вміння будувати діалогічні репліки, які виражають: висловлення компліментів, прохання, знайомство віч-на-віч, через посередника та ін. Вміння редагувати репліки стосовно теми (місця, часу) висловлення, зокрема відео-звертання-відповіді. Вміння домислювати діалогічні репліки до заданої ситуації, штучно створеної або, та природної.

2. Розуміння соціальних ролей і застосування у формах спілкування.

Активний обмін прикладами вживання реплік у стосунках “я — знайомий (знайомі)”, “я — незнайомий” поза закладом. Бесіда, диспут, класна година, ділова гра, мозковий штурм.

3. Продукування діалогічних текстів за темами.

Формування досвіду й культури спілкування під час вирішення пізнавальних завдань. “Труднощі при спілкуванні з учителями”, “Складання правил спілкування зі знайомими (незнайомими)”, “Я — особистість”, “Безпечні можливості спілкування у мережі”.

4. Розвиток комунікативних здібностей.

Читання перед своїми ровесниками своїх оповідань і демонстрація творчості (різний спосіб), надання підтримки і позитивний відгук про своїх ровесників, дотримуючись встановлених критеріїв.

5. Редагування.

Вміння опрацювати матеріал з метою уточнення його змісту, ясності і з'ясування організаційних питань.

6. Застосування стилю і темпу мовлення, удосконалення майстерності.

Культбуда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів у мовах модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

Вміння використовувати певний стиль жестової мови у відповідності до ситуації. Вміння застосовувати дескриптивну лексику; використовувати різні за довжиною речення і структури з метою роз'яснення змісту і пояснення думки.

7. Удосконалення презентаційності.

Вміння провести презентацію, показати композицію, скласти доповідь, провести опитування або виконати дослідницький проект, використовуючи зразки або затверджений організаційний план.

8. Обмін думками і інформацією.

Вміння підготувати повідомлення і обмінятися інформацією відповідної тематики, використовуючи допоміжні засоби і форми з метою спілкування із знайомою аудиторією.

9. Ефективна комунікація.

Застосування правил пам'яток “Про що краще говорити”, “Про що краще не говорити”, а також доцільної і необхідної організації (простору) презентації з метою покращення взаєморозуміння під час спілкування.

10. Активна участь і спостереження.

Демонстрація критичного ставлення і спостереження; прояв поваги до доповідача.

Сьомий клас

1. Розвиток діалогічних реплік.

Вміння будувати діалогічні репліки, які виражають: різні види побажань, схвалення, знайомство віч-на-віч, через посередника та ін. Вміння узгоджувати репліки за учасниками (двоє - багато). Вміння домислювати діалогічні репліки до конкретної заданої ситуації.

2. Розуміння соціальних ролей і застосування у формах спілкування.

Активний обмін прикладами вживання реплік у стосунках “я — товариш, товариші”, “я - ровесники” у середовищі закладу, поза закладом, закладах культури. Бесіда, диспут, класна година, рольова гра, мозковий штурм.

3. Продукування діалогічних текстів за темами.

Застосування організаційних правил ефективного спілкування, відповідних шаблонів і їх вмотивованого практичного використання “Конфлікт — це...”, “Схожість і несхожість людей”, “Причини негараздів у стосунках ровесників”, “Почуття провини”, “Проведення власного дозвілля: за і проти” та ін.

4. Розвиток комунікативних здібностей.

Обмінюватись результатами своєї праці різними способами, а також позитивно оцінювати певні аспекти особистої праці і праці інших, використовуючи задані критерії.

5. Редагування.

Культбуда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів у мовах модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

Вміння перечитати, передивитись матеріал з метою побудови ефективних речень для більш чіткої передачі змісту.

6. Застосування стилю і темпу мовлення, удосконалення майстерності.

Розуміти такі аспекти УЖМ, як наприклад: її швидкість, займенникові вказівними, тощо, - з метою покращення ясності спілкування. Вміти підібрати відповідний жест за змістом; будувати (поширювати) речення різної довжини і структури.

7. Удосконалення презентаційності.

Вміти писати твори, доповіді і проводити опитування або здійснювати проекти досліджень, використовуючи різні текстові редактори.

8. Обмін думками і інформацією.

Співпрацювати в невеликих групах (на коротких і повних класних диспутах) з метою обміну інформацією заданої тематики, вживаючи задані стратегії активного навчання, як наприклад рольові і мовні ігри, імітації / моделювання тощо.

9. Ефективна комунікація.

Володіння правилами ввічливості. Вміння робити презентації і доповіді, використовуючи певні “ключі”, наприклад: хода, переконлива зовнішність, виразність обличчя і жестів, - з метою заволодіння увагою аудиторії; прояв емоцій, які відповідають тематиці і точці зору.

10. Активна участь і спостереження.

Заохочення ініціативності учнів. Демонстрація критичного ставлення до змісту і вміння вести критичне спостереження; прояв поваги до доповідача.

Восьмий клас

1. Розвиток діалогічних реплік.

Будувати діалогічні репліки різних видів, які виражають: вміння дотримуватись певної форми і вимог мовного етикету при різних видах спілкування (телефонного (смс), скайп та ін.), зосередившись на певній темі.

2. Розуміння соціальних ролей і застосування у формах спілкування.

Активний обмін прикладами вживання реплік у телефонних (смс), скайп стосунках “я — товариш”, “я - односторонній” поза закладом. Бесіда, диспут, класна година, ділова гра, мозковий штурм.

3. Продуктивність діалогічних текстів за темами.

Вміння встановлювати, налагоджувати, підтримувати контакт між співрозмовниками; навички пізнання один одного під час обміну інформацією та емоціями з метою порозуміння і регулювання власної поведінки “Поведінкою можна керувати”, “Способи уникнення проблем”, “Мій спосіб життя”, “Щоб день минув не даремно”, “Правила власного життя” та ін.

Культбiда С.В. (2020). Освітнiй простiр для всiх (застосування компетентнiсного i бiлiнгвального пiдходiв у мовних модернiзацiї освiтньої дiяльностi). Стратегiя пiслядипломної освiти для сталого розвитку : монографiя; за ред. Н.М. Рiдей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене i перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ iменi М.П. Драгоманова, 2020.

4. Розвиток комунікативних здібностей.

Обмінюватись думками i аналізувати якості зразків особистої колекції, а також погоджуватись i подавати конструктивні пропозиції для редагування особистих творів i творів інших.

5. Редагування.

Вміння відредагувати матеріал для покращення його змісту i ефектності з урахуванням вимог публіки/аудиторії i поставленої мети.

6. Застосування стилю i темпу мовлення, удосконалення майстерності.

Вміння застосовувати на практиці такі елементи УЖМ, як наприклад: при побудові ЖО використання руки (рук), руху (рухів), тощо, - з метою покращення ясності комунікації. Розпізнавати частини мови; вміння підбирати відповідні жести i шаблони речень, редагуючи інформацію, - для покращення ясності i майстерності.

7. Удосконалення презентаційності.

Вміння писати твори, доповіді, презентації i проводити опитування або виконувати проект дослідження, використовуючи різні текстові редактори.

8. Обмін думками i інформацією.

Вміння планувати i активно співпрацювати в малих групах з метою обміну інформацією відповідної тематики, використовуючи різні методи зацікавлення, як наприклад проведення міні-уроків, рольових ігор i застосування візуальних допоміжних засобів.

9. Ефективна комунікація.

Володіння правилами доброзичливості. Вміння дати пояснення, поділитися інформацією i провести публічну презентацію у різноманітний спосіб, наприклад: провести презентацію в малій i великій групі (класі); використання допоміжних візуальних пристроїв для покращення ефективності презентацій.

10. Активна участь i спостереження.

Демонстрація критичного ставлення до змісту i вміння провести критичне обстеження; прояв поваги до доповідача.

Дев'ятий клас

1. Розвиток діалогічних реплік.

Побудова діалогічних реплік офіційно-ділового стилю та відповідати на них. Вміння контролювати психолого-емоційний стан (власний та інший), паузи, розуміння особливостей сприймання співбесідників під час відеозвернень.

2. Розуміння соціальних ролей i застосування у формах спілкування.

Активний обмін прикладами вживання реплік у стосунках “я в мережі інтернет”, “я — свої”, “я — чужі” у закладі, поза закладом.

Культбуда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів у мовних модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

3. Продукування діалогічних текстів за темами.

Знання різноманітних організаційно-комунікативних шаблонів під час тематичного ведення діалогу і вміння їх успішно застосовувати “Що шкідливе для людського організму”, “Я у товаристві”, “Особливості характеру людини”, “Працюємо над презентабельністю”, “Правила спілкування в мережі інтернет” та ін. Застосування ефективних прийомів переходів /відступів.

4. Розвиток комунікативних здібностей.

Обмін результатами своєї праці різними способами, вміння похвалити свою роботу і роботу інших, користуючись відповідними критеріями, а також вміння критично оцінити і переробити свою роботу і роботу інших, використовуючи різноманітні стратегії.

5. Редагування.

Переглядаючи попередній проект, вміння значно покращити комунікативний аспект цього проекту і підсилити його виразність.

6. Застосування стилю і темпу мовлення, удосконалення майстерності.

Навички ефективно застосовувати елементи УЖМ, як наприклад: розташування точок посилання, відповідність темі, правильне розміщення інформації, тощо, - з метою покращення ясності спілкування. Експериментування з частинами мови, завершеності — незавершеності дії та ін.; вміння підбирати відповідні жести і шаблони речень під час повторного редагування матеріалу з метою покращення ясності його змісту і стилю.

7. Удосконалення презентаційності.

Вміння написати твір, скласти презентацію, доповідь, нарис і провести опитування або дослідження у логічній послідовності і якомога докладніше для розуміння зміст аудиторією.

8. Обмін думками і інформацією.

Планування і проведення заходів (в межах класу) за участю однокласників з метою обміну результатами опитування або дослідження, а також кращого засвоєння теми.

9. Ефективна комунікація.

Вміння розрізняти, розуміти і використовувати особливості жестового спілкування і словесного. Використання словників, жестівників, інших видань, а також різних підходів з метою ефективного спілкування з різноплановими аудиторіями; використання різних засобів комунікації і проекційної техніки з метою покращення ефективності презентацій.

10. Активна участь і спостереження.

Культбуда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів у мовних модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

Заохочення ініціативності демонструвати зразки мовлення. Демонстрація критичного ставлення до змісту і вміння провести критичний огляд; прояв поваги до доповідача.

Десятий клас

1. Розвиток діалогічних реплік.

Навички побудови діалогічних реплік побутового, офіційно-ділового стилю з використанням доцільних звертань та відповіді на них. Вміння контролювати дистанцію співбесідників. Вміння будувати діалогічні репліки, які виражають особисті ідеї мовця в межах відповідної тематики.

2. Розуміння соціальних ролей і застосування у формах спілкування.

Активний обмін прикладами вживання реплік у звичайних і конфліктних стосунках “я — товариш, товариші”, “я — ровесники” у середовищі закладу, поза закладом. Диспут, тренінг, інсценівка.

3. Продуктування діалогічних текстів за темами.

Розвиток продуктивних лідерських, партнерських, толерантних навичок ведення діалогу. Вміння вирішувати конфлікти “Мої обов'язки у родині”, “Стаття 172 Сімейного кодексу України”, “Природний потенціал здоров'я”.

4. Розвиток комунікативних здібностей.

Обмін результатами своєї праці під час різних форумів, а також вміння оцінювати/позитивно схвалювати особисту працю і відповідати на повідомлення друзів, дотримуючись встановлених критеріїв.

5. Редагування.

Вміння стверджувати свою позицію (домінувати), знати різні стилі комунікації у публічному і індивідуальному спілкуванні.

6. Удосконалення майстерності.

Вміння аналізувати твори і повторно їх редагувати з метою покращення ясності викладення змісту.

7. Удосконалення презентаційності.

Вміння складати твори, презентації, доповіді і нариси, проводити ефективні і докладні опитування та дослідження.

8. Обмін думками, інформацією.

Навички планування і проведення засідань, присвячених певній темі, використовуючи різноманітну техніку.

9. Ефективна комунікація.

Вміння точно передавати значення, акцент і настрій; вміння організувати мову у відповідності до заданої умови і вимог певної аудиторії і у відповідності до випадку.

10. Активна участь і спостереження.

Культбуда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів у мовах модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

Демонстрація доброзичливого ставлення і вміння спостерігати; прояв поваги до доповідача.

Одинадцятий клас

1. Розвиток діалогічних реплік.

Вміння будувати діалогічні репліки, які виражають бажання і потребу вигадувати, оцінювати і відбирати ідеї з метою задоволення особистих комунікативних намірів, а також підбирати форму, яка найбільш вдало відповідає аудиторії і цілям.

2. Розуміння соціальних ролей і застосування у формах спілкування.

Активний обмін прикладами вживання реплік, складання правил поведінки у різних стосунках “я — дорослі (глухі, чуючі)”, “я — ровесники” у середовищі закладу, поза закладом, закладах культури. Диспут, тренінг, інсценівка.

3. Продуктування діалогічних текстів за темами.

Вміння застосовувати необхідні і достатні умови для ефективного ведення діалогу на різну тематику. Вміння регулювати власну поведінку “Мої права і обов'язки у родині”, “Сімейне щастя”, “Мій потенціал здорового способу життя”, “Визначення біологічного віку”, “Важливе у житті людини”.

4. Розвиток комунікативних здібностей.

Обмін інформаційними результатами своєї праці на різних форумах, а також вміння оцінити і довести справедливість своєї ідеї, вживаючи відповідну мову і форму, а також ідеї, мову і форму інших - відповідно до поставленої мети і вимог аудиторії.

5. Редагування.

Вживання лексики, що точно відповідають контексту, а також яскравих доповнень (ознак); вміння експериментувати з образною лексикою.

6. Удосконалення майстерності.

Вміння аналізувати твори і повторно їх редагувати з метою уникнення протиріч і забезпечення цілісності.

7. Удосконалення презентаційності.

Використання різних стилів і форматів для складання творів описового, сюжетно-тематичного і повчального змісту; проведення дослідження з метою перевірки описаних фактів.

8. Обмін думками і інформацією.

Планування і проведення презентацій, засідань відповідної тематики, використовуючи різноманітну техніку.

9. Ефективна комунікація.

Вміння користуватися жестомовним літературним виданням і ключовими оборотами для передачі значення, настрою і інтересу; використання акценту і

Культбуда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів у мовах модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

ритму з метою створення драматичного ефекту; підготовка презентації за сценарієм або імпровізацією; ефектне інтерв'ю; участь в міжособових і публічних бесідах, наприклад під час презентацій і поетичних вечорів жестової мови.

10. Активна участь і спостереження.

Демонстрація критичного ставлення і вміння спостерігати, накопичувати досвід; проявляти толерантність і повагу до доповідача.

Дванадцятий клас

1. Розвиток діалогічних реплік.

Вміння застосовувати різні зразки діалогічних реплік відповідних стилів з урахуванням місця, часу, особливостей сприймання, завдань і потреб аудиторії.

2. Розуміння соціальних ролей і застосування у формах спілкування.

Активне збагачення моделями поведінки при спілкуванні та прикладами вживання реплік у стосунках “я — дорослі (глухі, чуючі)”, “я — ровесники” у середовищі закладу, поза закладом, закладах культури. Диспут, тренінг, інсценівка філософський стіл.

3. Продукування діалогічних текстів за темами.

Вміння толерантного спілкування, готовності зрозуміти, піти назустріч та ін. Вміння опановувати емоції, відстоювати власні позиції. З розумінням ставитися до інших позицій “Мої обов'язки громадянина”, “Стаття 172 Сімейного кодексу України”, “Здорова людина — це яка?”.

4. Розвиток комунікативних здібностей.

Обмінюватись результатами своєї праці під час участі в різних форумах, а також вміння давати відповіді і оцінювати ефективність особистої праці і праці інших.

5. Редагування.

Застосування з різною метою певних комунікаційних стилів, як наприклад: драматичний (ефект), персональна презентація і формальні дебати, а також вживання лексики у точній відповідності до контексту.

6. Удосконалення майстерності.

Вміння аналізувати твори і повторно їх редагувати з метою досягнення цілісності змісту, підкреслення головної ідеї і уникнення протиріч.

7. Удосконалення презентаційності.

Вміння використовувати логічні міркування і техніку переконування; вміння подавати інформацію в різних стилях і формах для більшої ефективності і виразності ідей, почуттів і інформації.

8. Обмін думками і інформацією.

Культбїда С.В. (2020). Освітній простір для всїх (застосування компетентнїсного і бїлінгвального пїдходїв мовної модернїзацїї освїтньої дїяльностї). Стратегїя пїслядїпломної освїти для сталого розвитку : монографїя; за ред. Н.М. Рїдей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Кїїв: Вид-во НПУ іменї М.П. Драгоманова, 2020.

Органїзацїя і проведення засїдань (в класї) по рїзних темах, використовуючи рїзноманїтнї стратегїї.

9. Ефективна комунїкацїя.

Вмїння пїдбирати жести і формат презентацїї, адаптувати і коригувати мовлення вїдповїдно до заданих тем, мети, вимог аудиторїї і випадку.

10. Активна участь і спостереження.

Вмїння критично оцїнювати мету презентацїї, пїдтримувати ініцїативностї.

Зважаючи на представлене, використання моделї ЖКК є важливим для формування не лише комунїкативної, а й поступових стратегїй розвитку пїзнавальної дїяльностї:

а) навчання як наслїдування за наставником (передбачає оволодїння практичними вмїннями);

б) навчання як процес передавання знань наставником учням (ознайомлює з ситуацїями, фактами, правилами, конкретними прикладами);

в) навчання як процес формування мислення (вїдпрацьовує активну взаємодїю глухого учня, як суб'єкта комунїкативно-пїзнавальної дїяльностї). Тому учень за допомогою наставника вчиться продукувати власнї висловлювання, точно формулювати думку, застосовувати необхїднї мовнї і мовленнєвї засоби мови, опановує зразки вмїти аргументовано захищати власну позицїю; розумїти і повїдомляти про тих, хто має рацїю, а хто помиляється. Важливо, щоб за учнем визнавалося право на особистї погляди, представлення думок і здатностї коригувати їх у результатї критичного аналізу.

У процесї вибору стратегїї варто враховувати коефїцїєнт корисностї й недолїки кожної, орієнтуватися на модель учня з його компетенцїями нижчого рївня. Вїдповїдно однї стратегїї і педагогїчнї технологїї роблять акцент на показ і наслїдування, другї – на пояснення і свїдоме засвоєння, третї – на стимулювання самостїйної дослїдницької дїяльностї учня, четвертї – на органїзацїю комунїкативної дїяльностї.

Доречно констатувати, що вїдповїдно до особливостей компетентнїсного двомовного навчання, важлива роль вїдводиться самостїйнїй дослїдницькїй активностї глухого учня. Адже, самостїйностї сьогоднї потрїбно розглядати не лише як умїння учня самостїйно шукати вїдповїдї, читати, аналізувати й узагальнювати, але і приймати рїшення, брати на себе вїдповїдальностї за його результативностї, свїдомо контролювати свої реальнї й можливї дїї, постїйно їх аналізувати й оцїнювати.

Сучасна практика дїяльностї спецїальних закладїв загальної середньої освїти для глухих поступово накопичує певний досвїд формування ЖКК у комунїкативнїй дїяльностї. Велика роль при формуванні компетенцїй належить

Культбуда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів у мовах модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

наставнику. Кожен наставник – сценарист і режисер кожного заняття чи уроку. Хоча, треба зазначити, що в багатьох практиків виникають окремі труднощі в оптимальному виборі стратегій, прийомів, засобів білінгвального навчання щодо раціонального поєднання двох мов і систематичного використання. Нам видається, що має проводитися злагоджена робота щодо роз'яснення компетентнісних засад двомовності з чітким усвідомленням ролі, значимості і місця жестомовної комунікативної компетенції у системі сурдопедагогічної діяльності, особливу увагу звертаючи і на перші п'ять років життя глухих дитини.

В умовах поступової модернізації спеціальної освіти глухих, у загальноосвітніх закладах відбувається зростання мотивації до змін та перетворень у застосуванні ЖМ, поширюється тенденція до активності інноваційних процесів включення УЖМ у навчально-виховний процес, що є, на наш погляд, суттєвим індикатором розвитку закладу. Проте, як засвідчили наші дослідження, зміст оновлення, локальні зміни в діяльності закладу не розв'язують проблем системного впровадження УЖМ, як ознаки білінгвального навчання, що передусім зумовлено низкою чинників. Серед них:

- стійкі традиції усно-слухових підходів в умовах одномовності (59 %),
- нерозуміння і, як наслідок, неприйняття наукових даних про доцільність УЖМ для глухих дитини як засобу навчання (79 %) на протиположний засобу спілкуванню,
- неприйнятність культурної ідентифікації глухоти (77 %),
- невіршення питання на державному рівні запровадження мовних дисциплін за спеціальності «УЖМ» на сурдоспеціальностях психолого-педагогічного профілю зокрема, та лінгвістичного напрямку загалом (97 %),
- часткове прийняття тотальної комунікації ТК у середніх і старших класах без врахування норм, стандартів, особливостей (51 %).

За сучасних умов також очевидна зацікавленість Центрального Правління, обласних, районних осередків глухих, ОНП у підтримці обґрунтованих шляхів білінгвального підходу у розвитку спеціальних закладів (Н 90 і Н 91), які добре розуміють, що тільки доведені наукою, пікріплені нормативно-правовою базою законодавства, підтверджені практикою аспекти розуміння важливості УЖМ, БН, поступові рівні ЖКК на рівнях провідної діяльності можуть забезпечити поступальний розвиток педагогічної системи спеціальної освіти осіб з порушеннями слуху. Завданням суб'єктів освітнього простору закладів спеціальної й інклюзивної освіти України має стати усвідомлене прийняття, якнайшвидший перехід від декларативних заяв щодо забезпечення реформ освітньої галузі до її активної модернізації на основі переосмислення ролі

Кульбіда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів до модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : *монографія*; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

одномовності і двомовності, впровадження інноваційно-гуманістичних орієнтирів соціокультурної концепції глухоти – засад білінгвального і компетентнісного підходів з використанням УЖМ.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо не лише у розробці лінгводидактичних засад двомовності, методичних напрацювань науковців, практиків, технологій навчання відповідно до вікових особливостей, а й у перегляді професійної підготовки сурдопедагогів, сурдопсихологів, фахівців з комунікації, перекладачів жестової мови з метою засвоєння мовної обізнаності та набуття комунікативних стратегій підтримки глухих учнів у різних умовах (родина, група, клас), провідних видах діяльності. Рівень мовної обізнаності у двох мовах та рефлексія наставників у цьому відношенні є надзвичайно важливою, оскільки визнання і забезпечення двомовних компетенцій в освітній діяльності закладів спеціальної й інклюзивної освіти є необхідним і затребуваним.

Список використаних джерел.

1. Адамюк Н.Б. (2011). Програма «Українська жестова мова» для підготовчих. 1–12 класів загальноосвітніх спеціальних шкіл для дітей з порушеннями слуху. Київ: Освіта, 2011.
2. Адамюк Н.Б., Лещенко Л.І. (2011). Білінгвальне навчання нечуючих в контексті українських освітніх реалій. Жестова мова й сучасність: *збірник наукових праць*, 1 (6), 131-138.
3. Адамюк Н.Б., Чепчина І.І., Іванюшева Н.В. (2012). Основні положення двомовного навчання нечуючих в Україні. Жестова мова й сучасність: *збірник наукових праць*, Вип 7. С. 42-48.
4. Андрущенко В.П., Скубашевська О.С. (2010). Мовні стратегії як чинник освітніх інновацій. Філософські науки. Вип. 35. С. 133-143.
5. Вклад Наталії Іванюшевої у розвиток жестової мови. Освіта осіб з особливими потребами: виклики сьогодення : *зб. матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції* 21 червня 2018 року. Київ: “Наша друкарня”, 2018. С. 66 -71. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/712185/>
6. Іванюшева Н. В. (2019). Роль дитячої пізнавальної книжки для нечуючої дитини. Роль і місце психології і педагогіки у формуванні сучасної особистості : *Зб. тез міжнародної науково-практичної конференції*: (м. Харків, Україна, 11–12 січня 2019 р.). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2019. С.17-19.
7. Іванюшева Н.В., Зуєва С.М. (2003). Український тематичний відеословник жестової мови: *навчально-методичний посібник*. 3 частини. К.: Культурний центр УТОГ, 2003.
8. Іванюшева Н.В., Кульбіда С.В. (2013). Особливості застосування двомовних програм як інструмент збереження мови лінгвістичної меншини : Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови : *зб. наук. праць*. Вип. 4. Частина 4. Кіровоград, Імекс-ЛТД, 2013. 25 - 33. Режим доступу <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
9. Єжова Т. Є. (2016). Використання комунікативних вправ у процесі засвоєння соціального досвіду спілкування дітей із порушеннями слуху в умовах дозвілля (на матеріалі дисципліни «Українська жестова мова»). *Особлива дитина: навчання і виховання*, 1, 54-61.
10. Закон «Про освіту» № 2145 від 5.09. 2017. Стаття 7. Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>

Кульбіда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів до модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : монографія; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

11. Зборовська Н.А. (2012). Використання жестової мови у навчанні учнів з порушеннями слуху: правове та наукове підґрунтя. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. *Збірник наукових праць*, 3 (2). С.88-98.

12. Зборовська Н.А. (2011). Використання жестової мови на уроці літератури у загальноосвітній школі для дітей з порушеннями слуху. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. *Збірник наукових праць*, С. 74-83.

13. Зборовська Н.А. (2014). Особливості соціальної ситуації розвитку та мовної компетентності учнів з порушеннями слуху. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. *Збірник наукових праць*, Вип.6. С. 60-66.

14. Зборовська Н.А., Іванюшева Н.В. (2010). Особливості застосування багатозначних слів та жестів у мовній культурі нечуючих. Жестова мова сучасність : зб. наук. праць. Вип. 5. С. 176-196. Режим доступу http://usllab.ucoz.ua/index/zhestova_mova

15. Кобель І.Г. (2005). Підхід «дві мови – дві культури»: чи використання жестової мови сприяє розвитку грамотності у глухих дітей. Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти (Українсько-Канадський досвід): *матеріали Міжнародної конференції* Київ, 25 – 26 травня 2004 р. / за ред.: В.І.Бондаря, Р. Петришина. Київ: Науковий світ, 2004. С. 89-98.

16. Концепція білінгвального навчання осіб з порушеннями слуху / [С. В. Кульбіда, І. І. Чепчина, Адамюк Н.Б., Зборовська Н.А. та ін.]. Київ: УТОГ, 2011. 53 с. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/9292/>

17. Концепція “Нова українська школа” МОН України від 14 грудня 2016 року. Режим доступу <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.

18. Кульбіда С. В. (2018). Засади двомовного навчання — в контексті реалізації положень конвенції про права нечуючих осіб. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* “Інклюзивне навчання в Новій українській школі” 26 - 27 березня 2018 р. у двох частинах, м. Тербовля. Упоряд. : Лапін А.В., Сурмай Л.О., Щуцька О.І. Ч. 1. Київ: Інтерсервіс, 2018. С. 49-52. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/710357/>

19. Кульбіда С. В. (2016). Формування жестомовної комунікативної компетенції – від розуміння до застосування. *Особлива дитина : навчання і виховання*, 1/77, 15 – 29. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/707090/>

20. Кремень В. Г. (2008). Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. Київ: Педагогічна думка. 2008. 424 с.

21. Луценко, Л.М., Ткаченко, К.О. (2011). Білінгвальні засади сучасної освіти нечуючих. Лабораторія ЖМ Інституту СП НАПН України. С. 1-9.

22. Малинович, Л.М. (2019) Навчально-практичний семінар “Методи ранньої реабілітації та раннього розвитку дитини з порушеннями психофізичного розвитку”. Всеукраїнський навчально-практичний семінар “Методи ранньої реабілітації та раннього розвитку дитини з порушеннями психофізичного розвитку” (20-21 травня 2019 року) Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна, С. 1-5.

23. Малинович Л.М. (2009). Наступність в роботі дошкільного закладу і школи. Збірник матеріалів Всеукраїнських Х ювілейних читань з проблеми «Сурдопедагогічна наука як складова Європейської цивілізації», 27.05.2009 р., К., 2009. С. 74–81.

24. Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Литовченко С.В., Таранченко О. М., Кульбіда С. В., Федоренко О. Ф., Жук В. В., Литвинова В. В. Харків: Ранок «Кенгуру», 2019. 240 с.

25. Науково-методичне забезпечення реалізації концепції Нової української школи та державного стандарту для дітей з особливими освітніми потребами: зб. статей обласного науково-методичного семінару 4 березня 2019 року / упоряд. Гудзенко Н.Г., Кульбіда С.В. Київ: Інтерсервіс, 2019. 130 с.

Кульбіда С.В. (2020). Освітній простір для всіх (застосування компетентнісного і білінгвального підходів у мовних модернізації освітньої діяльності). Стратегія післядипломної освіти для сталого розвитку : *монографія*; за ред. Н.М. Рідей, Л.М. Панченко. 2 видання, доповнене і перероблене, 229-256. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020.

26. Проект концепції жестової мови в Україні. С. Кульбіда, І. Чепчина. *Дефектологія*. № 3. 2009. С. 3-7. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/706187/>

27. Про затвердження Положення про спеціальну школу та Положення про навчально-реабілітаційний центр. Постанова КМ України від 6 березня 2019 року. Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/go/221-2019-п>

28. Рідей Н.М. (2010). Управління педагогічною інноватикою : освіта для сталого розвитку. Актуальні проблеми державного управління. К.: Національна академія державного управління при Президентові України, 2010. С.137 – 145.

29. Ткаченко К.О., Кульбіда С.В. (2013). Організаційно-методичні умови діяльності кабінету УЖМ у загальноосвітніх спеціальних закладах для нечуючих учнів : Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови : *зб. наук. праць* : Вип. 4. Частина 4. Кіровоград, Імекс-ЛТД, 2013. С. 72 - 84. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/707200/>

30. Чепчина І.І. (2018). Нові законодавчі ініціативи у світлі застосування української жестової мови. Теоретичне і методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами : *Збірник наукових праць*. Вип. 6. Слов'янськ: ДДПУ, 2016. С. 242-246. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/711725/>

31. Kulbida S. (2018). Introduction features of bilingual Education of deaf People in Ukraine Освіта впродовж життя: соціальні запити, сучасні виклики та пріоритети в реалізації: *матеріали конференції*. Київ, 22 березня 2018 року. К.: НАУ, 2018. С. 140-150. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/710550/>

32. Kulbida, S. (2019). Features of bilingual approach application in special institutions for deaf in Ukraine. *Education: Modern Discourses*, 2, 141-152. <https://doi.org/10.32405/2617-3107-2019-1-17>